

KÓSA KÁROLY

SZERZETESRENDEK ÉS HÁZAIKJÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYE
TERÜLETÉN 1920 ÉS 1950 KÖZÖTT

1. AZ ELŐZMÉNYEK

A magyarországi szerzetesség történetében három jelentősebb korszakot különböztethetünk meg.¹ A nyugati típusú szerzetesség első virágkora a XII-XV. században volt. Ekkor Jász-Nagykun-Szolnok megye mai területén² is számos monostor állt. Ezek azonban a tatárjárás, vagy a török háborúk áldozataivá váltak.³ A századunkban is fennálló szerzetes-közösségek közül csak a jánoshidai premontrei prépostság vezethető vissza az Árpád-korba. Alapításáról nincsenek biztos adataink, de annyit tudunk, hogy 1186-ban már létezett.⁴ Még az első virágkor idején, de jóval később, 1472-ben kapták meg a pápai engedélyt újonnan felépült jászberényi kolostoruk átvételére a jászokat térítő ferencesek.⁵ A török megszállás alatt mindkét rendházat el kellett hagyniuk lakóiknak.⁶

A XVII-XVIII. században következett a második virágkor. Ennek idején létesült a ferencesek szolnoki kolostora. 1685-ben telepedett le Szolnokon az első szerzetes.⁷ E második virágkornak II. József szerzetesrendeket feloszlató rendeletei vetettek véget, de ez a megyében csak a jánoshidai rendházat érintette 1786-ban. Visszaállításakor, 1802-ben a csornai prépostsághoz csatolták.⁸ A jozefinizmus és a racionalizmus egészen az első világháborúig éreztette a szerzetesség terjedését gátló hatását.

A női rendek sokáig nem telepedtek le vidékünkön. Beginák jászberényi jelenlétéről vannak adataink a XVI. századból.⁹ A későbbiekben is csak egyszerű fogadalmas szerzetek működtek a megyében. Az Irgalmas Nővérek 1880-ban jöttek Törökszentmiklósról,¹⁰ a Szatmári Irgalmas Nővérek 1886-ban Jászberénybe.¹¹

Századunk első évtizedeiben nemcsak a szerzetesek, hanem a világi lelképásztorok száma is nagyon alacsony volt a megyében.¹² Arra, hogy ez nem kizárólag erre a megyére, hanem az egész Alföldre jellemző, talán Révész István, kecskeméti plébános világított rá legélesebben, 1913. november 11-én, az Országos Katolikus Nagygyűlés záróülésén: „...ott lenn a Magyar Alföldön százezrek vannak gátolva abban, hogy a keresztény hit igazságát megismerjék, hogy Egyházunknak bűn alatt kötelező parancsait teljesítsék, mert az óriási távolság miatt a hívő képtelen felkeresni papjait, templomát és viszont, a pap híveit.” Példaként saját egyházközségét mutatta be: „Van 52 ezer hívem... Ebből az 52 ezer hívőből csak 24 ezer lakik a városban, 28 ezer pedig künn a tanyákon, 105 ezer hold területen. Ezen az óriási külső területen

egyetlen katolikus pap sincs... Híveim egy csoportja 25-30 km-re van a plébániámtól..."³

Így kezdődött tehát a magyar szerzetesség harmadik virágkora, amikor Jász-Nagykun-Szolnok megye mai területén 3 férfi és 2 nő zárda állt.

2. A FÉRFIRENDEK

A premontreiek csornai prépostságának alárendelt jánoshidai rendházban élő szerzetesek látták el a lelkipásztori feladatokat az 1948-ban 4487 lakosú, csaknem teljesen katolikus községben.¹⁴ A hitoktatás mellett az 1921-ben alapított Iskolánkivüli Népművelési Bizottság vezetésében, és az előadók között is fontos szerepük volt.¹⁵ Az általuk irányított birtok jövedelméből tartották fenn a rend keszthelyi és szombathelyi gimnáziumát.¹⁶ A község egyik malma is a rend tulajdonában volt.¹⁷

A Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartománynak Jászberényben és Szolnokon működött kolostora.

Jászberényben a helyi és a anyai lakosság lelkipásztori ellátása volt a barátok elsőrendű feladata. 1927-ben 2880 gyermek hitoktatását végezték.¹⁸ 1944-től plébániát is vezettek. Híveik száma 1948-ban 3527, a három hitbuzgalmi egyesület tagjainak száma 810 volt.¹⁹ A berényi zárda adott helyet a rendtartomány kiszemináriumának, a Szeráfi Kollégiumnak, ahol 1945-1948-ban 38 középiskolás ferencesjelölt lakott, onnan látogatva a város gimnáziumának 7. és 8. osztályát.²⁰ A ferencesek életéről, különösen a herényiekéről, és a jász búcsúkról — melyekben fontos szerepet játszottak a barátok — érzékletes képet fest Kovács Kamill testvér, nemrég megjelent önéletrajzában.²¹ A ferencrendiek sokoldalúságára, a város életében betöltött szerepükre jellemző, hogy kultúrház és filmszínház („Kultur” mozgó) is működött vezetésük alatt.²²

A szolnoki franciskánusok látták el rendtartományuk legnagyobb lélekszámú plébániáját, ahová 1927-ben 30400 katolikus tartozott, és 5369 gyermek illetve fiatal hitoktatását végezték.²³ Később, 1948-ban, amikor már 4 plébánia volt a városban, akkor a barátok 6 hitbuzgalmi egyesülete 1290 taggal működött.²⁴ 1924-től két évtizeden keresztül szerkesztették és kiadták, részben írták a Katolikus Élet című hitbuzgalmi és társadalmi lapot.²⁵ A szerkesztők között híres ferencesek voltak: Majsai Mór, Unyi Bernardin és Szabó Polikárp. Az utolsó házfőnök Szabó Polikárp, a nemzetközileg is elismert zeneszerző, egyházzenei doktor volt. Minden bizonnyal neki is köszönhető, hogy 1948-ban egy nemzetközi versenyen első díjat nyert a szolnoki Ferences Énekkar.²⁶

A leírtak mellett mindkét szerzetes-közösség szervezte és vezette a világi harmadik rendet,²⁷ missziókat tartottak,²⁸ szentbeszédeket mondtak és gyóntattak búcsúkon és más alkalmakon, szerte az Alföldön,²⁹ de volt köztük olyan is, aki irodalmi és tudományos tevékenységet folytatott.³⁰

A szegény gyermekek ingyenes tanítására és keresztény nevelésére létrehozott Keresztény Iskolatestvérek Társasága 1923-ban kezdte meg szolgálatát Tiszaföldvár-Homokon. A laikus testvérek a Beniczky Fiuotthont vezették, ahol 200-300 árva élt és nevelkedett oltalmuk alatt.³¹ A fiúk — 6-tól 18-20 éves korukig — elemi-, polgári- és tanonciskolában tanultak. Szabó- és cipésműhely, 1928-tól nyomda és könyvkötészet, bádogos-, asztalos- és lakatosműhely segítette az oktató munkát, de az ezekben végzett termelő tevékenységgel intézetük fenntartásához is hozzájárultak.³² A szakoktatók egy része is a testvérek közül került ki.³³ Ipari tevékenységük méreteire jellemző, hogy kiváltotta az Ipartestület tiltakozását is.³⁴ Az intézet kertészettel, ártézi vízzel, fürdőmedencével is rendelkezett. A sokoldalú személyiség kialakítását és a szabadidő hasznos eltöltését — többek között —

fúvószekerek, majd az énekkar próbái és hangversenyei, valamint a labdarúgó csapat edzései és bajnoki mérkőzései szolgálták.³⁵ Homokon volt a Társaság újoncháza 18 hallgatóval.³⁶

A letelepedés sorrendjében a kunszentmártoni kármeliták következnek.³⁷

A szerviták 1948. május 2-án költöztek be törökszentmiklósi otthonukba.³⁸ A rend célkitűzéseinek megfelelően itt is a 3200-as lélekszámú plébánia és a várossal összefüggő kiterjedt tanyavilág katolikus lakosságának pasztorálása mellett a Kálvária-kápolna búcsúival kapcsolatos teendőket végezték.³⁹ A plébániatemplomként is szolgáló kápolnát a Szentszék kegyhellyé nyilvánította, s a mai napig kedvelt búcsújáróhely.⁴⁰ Szűz Mária Szolgái azonnal hozzáálltak a harmadik rend megszervezéséhez, P. Kováts M. János Angelus házfőnök és plébános vezetésével, aki egyben a III. rend tartományi igazgatója, korrektora volt.⁴¹

3. NŐI SZERZETESRENDEK

Páli Szent Vince Szeretleányai, ismertebb néven Irgalmas Nővérek Törökszentmiklóson, a Pánthy leánynevelő intézet népiskolájában tanítottak. A IV-VI. osztályokba 1936-ban 274 rendes és 217 továbbképzős tanuló járt.⁴² A nővérek az iskolán kívül is a kultúra terjesztői voltak: társulatokat és köröket vezettek, 1939-ben leánynapot rendeztek a város és környékének leányai részvételével.⁴³

A Páli Szent Vincéről nevezett Szatmári Irgalmas Nővérek, a már említett kongregáció másik magyar ága Jászberényben végzett oktató és nevelő munkát. Az érseki polgári leányiskolába 230, az elemi iskolába 220, az óvodába 95 növendéket írtak be, az internátust 28-an vették igénybe 1933-ban. Önképzőkört, „sportkört, kongregációkat és Szívárdát vezettek a nővérek.⁴⁴

A legtöbb szerzetesnőt az Isteni Megváltó Leányainak Kongregációja küldte Jász-Nagykun-Szolnok megye mai területére.⁴⁵

Először, 1920-ban Szolnokra jöttek, ahol a Vármegyei Közkórházban ápolták a betegeket.⁴⁶ 1926-ban „14 szerzetbeli és 9 privat ápolónő”⁴⁷ látta el a 272 ágyas kórház betegeit.⁴⁸ A nővérek nemcsak a testi, hanem a lelki gondozást is szívügyüknek tekintették.⁴⁹ A város lakói és vezetői annyira elégedettek voltak munkájukkal, hogy a Városi Szegényházba is a szerzettől kértek ápolónőket.⁵⁰ 1925-től hét éven át végezték ezt a feladatot is.⁵¹

Kenderesen az elemi iskolában tanítottak 1929-től.⁵² 1936-ban 328 leányt neveltek.⁵³ A község asszonyait és leányait a kézimunka minden nemének elsajátításában segítették.⁵⁴

Tiszafüreden 1934-től, szintén elemi iskolában tanítottak.⁵⁵ 1936-ban 230 mindennapi és 40 továbbképzős hallgatójuk volt.⁵⁶ Nagyon sok volt a szegény gyermek, nehéz körülmények között végezték munkájukat a nővérek.⁵⁷ A zárda és az iskola életének ünnepi eseményeként Szent László zárdakutat avattak.⁵⁸

Újszászon 1935-től a Mater Redemptoris rendi lelkigyakorlatos- és üdülőházat vezették.⁵⁹

Szajolba 1937-ben jöttek a nővérek.⁶⁰ Elemi iskolájukba 1941-ben 285 tanuló járt.⁶¹ Az általuk szervezett egyesületeknek köszönhetően rövid idő alatt szoros kapcsolat alakult ki a zárda és a falu lakói között. A világháború után óvodát is nyitottak.⁶²

Az Isteni Megváltó Leányainak hatodik zárdája Jászárokszálláson volt, ahol a Szatmári Irgalmas Nővérektől vették át a zárdát és az iskolát 1939-ben.⁶³ A polgári leányiskolába 176, az elemi iskolába 122 növendéket írtak be 1941-ben.⁶⁴ Az internátusban 20-25-en laktak.⁶⁵ Tanfolyamokat, egyesületeket,⁶⁶ óvodát is vezettek a nővérek.⁶⁷

A szerzetesek alföldi tevékenysége szempontjából külön figyelmet érdemel a Krisztus Királyról nevezett Népművelő Testvérek Társasága, amely 1928-ban alakult, s anyaházát Pusztamonostoron szentelték.⁶⁸ A Társaság a nép vallásos nevelésével és kulturális gondozásával foglalkozott, s fő munkaterének a falut tekintette. A pusztamonostori zárdához kapcsolódott a rendi utánpótlásról gondoskodó novíciátus, de volt itt óvoda, napközi, bölcsőde és gyermeküdülő is.⁶⁹ Pusztamonostoron nyílt meg 1936-ban az Egri Főegyházmege A.C. Iskolánkívüli Nőszemináriuma azzal a célkitűzéssel, hogy a katolikus iskolánkívüli nőnevelés, család gondozás, egyházközségi napköziotthon és leányegyesületek vezetésére hozzáértő munkatársakat képezzen.⁷⁰ A testvérek emellett már az első tanévben 22 nőnevelés-háziipari tanfolyamot indítottak a környező megyékben kialakított körzetek központjaiban. Az 1938-ban megrendezett Eucharisztikus Kongresszus eseményeire való tekintettel továbbképző tanfolyamot indítottak egyházközségi titkárnők képzésére.⁷¹ A fogadalmas testvéreket világi testvérek és úgynevezett faluönkéntesek támogatták.⁷² A Társasággal, különösen a Nőszemináriummal kapcsolatban jelentős ismertető tevékenységet folytatott a katolikus sajtóban Kurics Adalberta, alapító főnöknő.⁷³ Sajnálatos, hogy napjainkban, amikor a Jász-Nagykun-Szolnok megyében jelenvolt szerzetek már mind felújították működésüket, ez a Társaság nem éledt újjá.⁷⁴

Az Isteni Üdvözítő (Salvator) Nővérek 1930-ban kezdték meg a tanítást Karcagon.⁷⁵ 1937-ben 342 leányt íratnak be az elemi iskolába.⁷⁶ Gazdasági továbbképző iskolát indítottak, egyesületeket vezettek, adományokból és szindarabok előadásának bevételéből szegényeket segítettek. Emellett a zárdá fenntartásához pl. selyemhernyó tenyésztésével járultak hozzá.⁷⁷

A Szegénygondozó Nővérek Társulatának az az Egerben kidolgozott szegénygondozási módszer az előzménye, amely „Egri Norma”, később „Magyar Norma” néven országosan, majd külföldön is ismertté vált. Az akcióban dolgozó katolikus női munkatársak közül kerültek ki a Társulat első tagjai. A nővérek mindenhol a koldulást kívánták megszüntetni. Ennek érdekében a következő tevékenységet végezték: társadalmi gyűjtések lebonyolítása és elosztása, szegények kihelyezése, felügyelete, árvaszéki és hasonló kivizsgálások, környezettanulmányok készítése, egyházközségi segélyek elosztása.⁷⁸

Már egy évvel az alapítás után, 1931-ben megkezdtek szolgálatukat Szolnokon,⁷⁹ külső gondozást végezve, majd 1932-től — az Isteni Megváltó Leányait felváltva — 30 nő és 30 férfi belső gondozását is vállalták a Városi Szeretetházban.⁸⁰

Jászberényben 1936-tól külső,⁸¹ 1948-tól — a Hatvani úti Városi Szeretetházban — 40 személy belső gondozását végezték a nővérek.⁸²

„A magyar jövő munkásai”-nak⁸³ váci egyházmegyei szerzetét, Szent Benedek Leányainak Társaságát 1927-ben alapította Berecz Skolasztika⁸⁴ — aki ezt megelőzően öt éven át végzett apostoli munkát a Tiszazugban —, valamint Steer Ferenc tiszauji földbirtokos és felesége, Fechtig Adél bárónő.⁸⁵ Anyaházuk — ugyanúgy, mint házaik többsége — tanyán, Tiszaujfalú határában létesült.

Csépára 1934-ben települtek.⁸⁶ Az általuk vezetett óvodába 1940-ben 51 fiú és 54 kislány járt.⁸⁷ Elemi iskolai tanítás, családlátogatás, lelkigyakorlatok, egyesületek vezetése volt még a testvérek munkája.⁸⁸ Megkülönböztetett figyelmet fordítottak a leányok nevelésére.⁸⁹

Tiszaugon 1947-ben szentelték a zárdát.⁹⁰ Az első tanévben elemi iskolában tanítottak. A második tanévben már csak a hitoktatást engedélyezték számukra. Szabás-varrás tanfolyamot vezettek, betegeket látogattak és gyógyítottak, Szívgyárdát vezettek, missziót is szerveztek a testvérek.⁹¹

A megye — időrendben — utolsó zárdáját 1948. szeptember 12-én szentelték fel Mezőtúr-Csugaron,⁹² ahol hitoktatást végeztek több tanyasi iskolában.

Családlátogatás, ifjúsági foglalkozások vezetése volt a rövid életű zárda lakóinak egyéb tevékenysége.⁹³

A Szervita Nővérek Magyar Kongregációja 1947-ben kezdte meg jászdózsai szolgálatát.⁹⁴ Az óvodában 100 gyermeket gondoztak, akik közül kb. 70 napközi otthonos volt. Szűz Mária Szolgálói főztek a gyermekeknek akkor is, amikor már világi óvónő vette át az óvoda vezetését.⁹⁵

4. ÖSSZEGRÖZÉS

A Jász-Nagykun-Szolnok megyei rendházak és tevékenységük ismertetésének végére érve megállapíthatjuk, hogy a magyar szerzetesség harmadik virágkorának csekély három évtizede alatt⁹⁶ a megyében is hatalmas fejlődés ment végbe. A szerzetesházak száma 5-ről 22-re emelkedett. Ezen belül a férfirendeké 3-ről 6-ra, a női szerzeteké 2-ről 16-ra nőtt. 1948-ban az 50 férfiszerzetes közül 28 volt felszentelt pap.⁹⁷ Ugyanabban az évben 111 szerzetesnő végezte szeretetszolgálatát az alföldi megyében.⁹⁸

Ha folyamatában vizsgáljuk a három évtizedet, akkor megállapíthatjuk, hogy az első évek fejlődését a trianoni békediktátum következtében elcsatolt területekről kiűzött szerzetesek idetelepedése okozta. Így kerültek 1920-ban Jászárokszállásra a Felvidékről kiutasított Szatmári Irgalmas Nővérek, akik 19 évi ittlét után oda is tértek vissza.⁹⁹ A Keresztény Iskolatestvérek szintén a trianoni határon túlról, Loretomból jöttek — átmeneti budapesti tartózkodás után — Homokra.¹⁰⁰

A magyar szerzetesség életét a két világháború közötti időszakban mindenekelőtt a már meglévő rendek számbeli erősödése, új rendek meghonosodása, illetve új magyar kongregációk keletkezése jellemzi.¹⁰¹ A 20-as évek végétől kezdve már ezek a tényezők éreztetik hatásukat az Alföldön is. Ehhez járul az egyházi vezetés törekvése az eddig elhanyagolt — helyenként protestáns többségű — területek szerzetesek segítségével történő misszionálására.¹⁰² Meg kell azonban állapítanunk, hogy ez a törekvés is csak csökkenteni tudta e területek elmaradottságát az ország — e szempontból — fejlettebb területeihez képest.¹⁰³

A szerzetesség felvirágzásának másik jele a szerzetesi szellem és fegyelem megszilárdulása, illetve a szerzetesek aktivitásának rendkívüli fokozódása.¹⁰⁴ Ennek számtalan jelét tapasztalhattuk a megye szerzetházainak ismertetésénél is, annak ellenére, hogy nem tudtuk minden tevékenységi területüket ismertetni. Munkánk természeténél fogva egyébként is csak a külvilág számára érzékelhető cselekvéseiket mutathattuk be.

A terjeszkedés a II. világháború után sem állt meg. Még 1948-ban is két rendházat alapítottak a megyében.

Ezzel azonban a harmadik virágkor végéhez értünk. 1948 és 1950 között az iskolák, kórházak és szociális intézmények államosítása következtében a szerzetesek nagy része elvesztette működési területét, majd 1950. szeptember 7-én az Elnöki Tanács törvényerejű rendelettel megvonta a szerzetesrendek működési engedélyét.¹⁰⁵ Az év végéig Jász-Nagykun-Szolnok megye minden rendházát át kellett adni a hatóságoknak.¹⁰⁶ A szerzeteséletet ezzel hosszú időre kioltották.¹⁰⁷

JEGYZETEK

1. A korszakokra osztás és a rendek nevének leírása: Hervay Ferenc: Szerzetesrendek. Férfirendek. Kisgergely József: Női rendek. In: Magyar katolikus almanach II. A magyar katolikus egyház élete 1945-1985. Szerk. Turányi László. Bp. 1988. 157-231. (a továbbiakban: MKA, 1988).
2. Tanulmányunkban mindig Jász-Nagykun-Szolnok megye mai területét vesszük figyelembe. Tárgydőszakunk (1920-1950) idején csatolták a megyéhez — az érintett települések közül — Újszászt (1945-ben, Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyéből) és Tiszafüredet (1950-ben, Heves megyéből). — Adatok Szolnok megye történetéből. 1. kötet. Szerk.: Tóth Tibor. Szolnok, 1980. 35. (a továbbiakban: ASZM, 1980).
3. Váci egyházmegyei almanach II. Szerk.: Bánk József. Vác, 1980. 21-27., KOVÁCS Béla: Az egri egyházmegye története 1596-ig. Eger, 1987. 99. (Jász-Nagykun-Szolnok megye a váci püspökség és az egri érsekség joghatósága alá tartozik).
4. RUPP Jakab: Magyarország helyrajzi története fő tekintettel az egyházi intézetekre vagyis nevezetesebb városok, helységek, s azokban létezett egyházi intézetek, püspökmegyék szerint rendezve. 1/2. kötet. Pest. 1870. 706., Váci egyházmegyei almanach. Szerk.: Bánk József. Vác, 1970. 90. (a továbbiakban: VEA, 1970).
5. SZÁNTÓ Konrád: A jászberényi ferences templom története (1472-1972). Bp. 1974. 31-35., KARÁCSONYI János: Szt. Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig. 2. kötet, Bp. 1924. 83.
6. KARÁCSONYI i.m. 84-85., RUPP i.m. 706.
7. KARÁCSONYI i.m. 183.
8. RUPP i.m. 707., VEA, 1970. 90.
9. SZÁNTÓ, 1974. i.m. 43-46. A legtöbb feldolgozásban — tévesen — klarissza apácákat említenek.
10. Egri Egyházmegyei Közlöny, XII. évf. 1880. 143-144. (a továbbiakban: EEK).
11. TARNAY Marianne: Iskolázás és művelődés a Jászságban. (A XIII. századtól a XIX. század végéig). Bp. 1943. 48.
12. 1948-ban 64 plébánia volt a megye mai területén — beleértve a szerzetesek által adminisztráltakat is. Ebből 17 volt 1920 utáni alapítás. A plébániák negyede tehát az utolsó három évtizedben keletkezett. — A magyarországi latin- és görögszertartású egyházmegyei és szerzetes római katolikus papság és női szerzetesrendek névtára, iskolák, közjóléti és hitbuzgalmi egyesületek feltüntetésével. Bp. 1948. (a továbbiakban: NÉVTÁR, 1948).
1920 előtt kb. 25 férfi szerzetes (ebből 8 laikus) és 27 szerzetesnő élt a megyében. (1927. évi adatokkal számolva, az 1920 előtt is fennálló öt rendházban.) — Magyar katolikus almanach. I. évf. 1927. Szerk.: Gerevich Tibor et al. Bp. (a továbbiakban: MKA, 1927).
13. RADÓ Polikárp: Tiszazugi történet. Berecz Skolasztika élete. Bp. 1945. (Hasonmás kiadás: Pannonhalma-Szolnok, 1990), 23-24. Az előadás szövege először a Kecskemét és Vidéke 1920. júl. 18. 52. számában jelent meg.
14. NÉVTÁR, 1948. 142.
15. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye iskolánkívüli népművelésének története. Összeállította: Soós József. Szolnok, 1943. 123-125. 332.
16. VEA, 1970. 90. 1927-től 1943-ig, de valószínűleg előtte és utána is volt jószágkormányzó (MKA, 1927. 221., A magyarországi latin és görög szertartású ... papság névtára ... 1943. évre. Összeáll.: Pilinyi Gyula. Bp. 244. A 414 paginás kiadásban!), annak ellenére, hogy ASZM. 1980. 178-180. szerint a birtokot bérbeadták.
17. Szolnok város és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye címtára. 1932-1934. Szerk.: Vajda Gyula. Szolnok, 404. (a továbbiakban: SZVC).
18. MKA. 1927. 234.
19. NÉVTÁR, 1948. 231.
20. MKA, 1988. 175., Kamill testvér kalandozásai a XX. században. Fr. Kovács Kamill ferences testvér önéletrajza. Szerk.: Sinkó Ferenc. Bp. 1989. 53. (a továbbiakban: KTK).
21. KTK. passim
22. SZVC. 263. 270.
23. MKA, 1927. 234.
24. NÉVTÁR, 1948. 140-141. Híveik száma ekkor: 16540.
25. Az első szám 1924. októberében, az utolsó 1944. júliusában jelent meg.
26. Tiszavidék, IV. évf. 37.sz. (1948. aug. 28.), 1.
27. NÉVTÁR, 1948. 353.
28. Pl.: Katholikus Élet, I. évf. 1924. 5. sz. 25. (a továbbiakban: KÉ).
29. KÉ, VII. évf. 1930. 125. és XV. évf. 1939. 7-8. sz. 9.

30. Pl. Unyi Bernardin fordításai: Hack Fausztin: Ozanan Frigyes terciárius. a Szent Vince Egylet megalapítója. Szolnok. 1928. és Steck B. Ferenc: A Ferencrend dicsősége. Szolnok, 1928. Mindkét könyv a Katholikus Élel kiadásában jelent meg.
31. Emlékirat és krónika. A magyar iskolatestvérek homoki intézete 1924-1950. A nagy (világháború korában?) elvesztett intézeti krónika némi pótlásául Irta Gelányi Fr. Viktor Cs. iskolatestvér. Emlékirat egykori jegyzetek alapján és visszaemlékezések. Kézirat 5. (a továbbiakban: EK)
32. u.o. 10.
33. u.o. 112-115.
34. Tiszaföldvár és Vidéke, IV. évf. 8. sz. (1932. febr. 21.) 3., 9. sz. (febr. 28.) 2. és 10. sz. (márc. 6.) 2.
35. GÁLIK Andrásné: A Beniczky Fiúotthon története. Debrecen, 1987. Kézirat. 9.
36. u.o. 6.
37. Vide: Józsa László tanulmánya kötetünkben.
38. NÉVTÁR, 1948. 295.
39. Új Ember, V. évf. 22. sz. (1949. máj. 29.) 2.
40. A törökszentmiklósi Fájdalmas Szűz (Kálvária) templom. (Írta: Parádi Félix), Kézirat 20. (a továbbiakban: TFSZT)
41. NÉVTÁR, 1948. 356-357.
42. Az egri főegyházmege római katolikus iskolái 1936/37-ben. Eger, 1937. 52. (a továbbiakban: EFI, 1937.)
43. Páli Szent Vincéről Nevezett Szeretet Leányainak Társulata. Kézirat. 1-2. (Köszönetet mondunk a törökszentmiklósi Stéh testvéreknek az irat elkészítéséért.)
44. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye múltja és jelene. Szerk.: Scheftsik György. Pécs, 1935. Adattár: 58.
45. A Szolnok megyei kórházak és iskolák története. Kézirat 1-3. (a továbbiakban: SZMKJT) A szerzet megyei zárdáinak történetét összefoglaló iratért köszönetet mondunk Balogh M. Rita tartomány főnöknőnek.
46. u.o. 1.
47. Szolnoki és szolnokvármegyei almanach. Szerk.: Szabó Barna. Szolnok, 1926. 87.
48. SZVC, 203.
49. SZMKIT, 1.
50. KÉ, II. évf. 1925. 226.
51. KÉ, X. évf. 1932. 201.
52. SZMKIT, 1.
53. EFI, 1937. 48.
54. SZMKIT, 1.
55. u.o. 2.
56. EFI, 1937. 46.
57. SZMKIT, 2.
58. EEK, 68. évf. 1936. 101.
59. SZMKIT, 2.
60. u.o. 3.
61. Az egri főegyházmege római katolikus iskolái az 1941-42. iskolai évben. Eger, 1942. 54. (a továbbiakban: EFI, 1942).
62. SZMKIT, 3.
63. Jászvidék, XIX. évf. 36. sz. (1939. aug. 26.) 2.
64. EFI, 142. 11, 63.
65. Új Néplap, I. évf. 70. sz. (1990. jún. 29.) 1-2.
66. SZMKJT, 3.
67. Jászsági Katholikus Tudósító, II. évf. 1929. 9. sz. 15. (a továbbiakban: JKT).
68. JKT, I. évf. 1928. 6. sz. 6-11. (ugyanaz: EEK, 60. évf. 1928. 89-92.)
69. MKA, 1988. 210., NÉVTÁR, 1948. 330.
70. KURICS Adalberta: Az Egri Főegyházmegei A.C. pusztamonostort Nőszeminárium 1936-37. évi működése. In: EEK, 70. évf. 1938. 74-75.
71. u.o. 74.
72. PUSKELY Mária: Szerzetesek. A megszentelt élet 99 intézménye. Bp. 1990. 155.
73. Krisztus Király épít. In: JKT, II. évf. 1929. 10. sz. 4-7., Az Iskolánküüli Nőszeminárium, mint Iskolánküüli Nőnevelési Otthon. In: EEK, 68. évf. 1936. 19-23., 55-60., Az iskolánküüli nőnevelés és családvédelem intézményes megoldása. In: EEK, 68. évf. 1936. 145-148. Ld. még a 70. számú jegyzetet.

74. Magyar Nemzet. LIII. évf. 178. sz. (1990. júl. 31.) melléklet, 3.
75. Karcag. Kézirat 1. (a továbbiakban: KK) A karcagi zárda történetét összefoglaló kéziratért köszönetet mondunk Kucsera Erneszta tarlományfőnöknőnek.
76. Az egri főegyházmege római katolikus iskolái 1937/1938-ban. Eger, 1938. 49.
77. KK. 1-6.
78. NÉVTÁR. 1948. 340-341., MKA, 1988. 221-223.
79. KÉ, VIII. évf. 1931.251.
80. KÉ, X. (!) évf. 1932. 202. A gondozottak száma - KÉ, 11. évf. 1925. 403.
81. Jász Hírlap. XVIII. évf. 37. sz. (1936. szept. 12.) 1.
82. Jászkürt. III. évf. 44. sz. (1948. oki. 30.) 2.
83. Kűhár Flóris kifejezése, idézi: PUSKELY. i. m. 187.
84. RADÓ i.m. 142.
85. u.o. 142-145.
86. u.o. 179-180.
87. BOTKA János: Egy tiszazugi falu, Csépa története termelőszövetkezeti községgé alakulásáig. Szolnok. 1977. 233.
88. Berecz Skolasztika alapítóperjelnőnek és Szent Benedek Leányai Szerzetnek rövid ismertetése. Bp. 1947. (6.)
89. SCHERMANN Egyed: A magyar szerzetesek jogi helyzete és a mostani magyar szerzetek rövid ismertetése. Pannonhalma. 1943. 31.
90. Napló. Tiszaug 1947. szept. 4. (Zárdanapló). Kézirat. 8.
91. u.o. passim
92. Napló 1948-. Csugari napló. (Zárdanapló). Kézirat, 4-5. (a továbbiakban: CSN)
93. u.o. passim
94. Krónika. Jászdózsa. 1947. május 31. (Zárdanapló). Kézirat 1-2.
95. u.o. passim
96. Az 1920-as évektől 1948-1950-ig.
97. Részletezve (zárójelben a laikusok száma): 4 premontrei. Jászberényben 7 (+8), Szolnokon 9 (+4) ferences, 5 kármelita, 3 (+1) szervita, (9) iskolatestvér - NÉVTÁR, 1948. passim
98. Részletezve (zárójelben az adatok forrása): 7 irgalmas nővér, Szolnokon 18, Kenderesen 7, Tiszafüreden 4, Újszászon 5, Szajolban 6, Jászárokszálláson 13 nővér az Isteni Megváltó Leányainak Társaságából, 7 népművelő testvér, 16 szatmári irgalmas nővér, 4 szervita nővér, Csépan 3, Tiszaugon 3 (NÉVTÁR, 1948. passim), Csugaron 3 (CSN, passim) testvér Szent Benedek Leányainak Társaságából, 4 salvator nővér (KK, 1-6.), Jászberényben 6 (Holczer Erzsébet, jászberényi lakos szóbeli közlése). Szolnokon 5 (Pintér Ilona, szolnoki lakos szóbeli közlése), szegénygondozó nővér.
99. Vide a 63. számú jegyzetet.
100. EK, 8.
101. SZÁNTÓ Konrád: A katolikus egyház története. 2. kötet. Bp. 1985. 592.
102. TFSZT, 7.
103. Statisztikai számítások nélkül is megállapíthatjuk, hogy a férfi szerzetesek száma az országos arányokhoz hasonlóan növekedett, s csak a női rendeknél csökkent jelentősen a lemaradás, v.ö. 12., 97. és 98. számú jegyzetünk adatait SZÁNTÓ Konrád: A katolikus egyház története. 3. kötet. Az egyháztörténet forrásai. Bp. 1987. 1133-1134. adataival.
104. SZÁNTÓ. 1985. 594.
105. MKA, 1988. 158.
106. Csak a jászárokszállási zárda maradt meg, ahol a nővérek zárdái közösségben éltek tovább. természetesen civil ruhában, v.ö. a 65. számú jegyzettel.
107. Először a kármeliták költözhetek vissza kunszentmártoni otthonukba, majd az Isteni Megváltó Leányai ölthették fel rendi viseletüket Jászárokszálláson.

Térkép

Kolostorok Jász-Nagykun-Szolnok megyében a XX. században (a rendek nevének és az alapítás évszámának feltüntetésével)

- + a jászberényi ferences rendház a török hódoltság előtt 1472-1594 között már működött
- ++ a jánoshidai premontrei rendház már működött a XII-XVI. században, majd újjászervezve 1786-ig

A szerzetesrendek, kongregációk és társaságok névrövidítéseinek feloldása:

- C.S.C.Sz. — Páli Szent Vincéről nevezett Szatmári Irgalmas Nővérek (Congregatio Sororum Caritatis de Szatmár)
- C.S.P.S. — Szegénygondozó Nővérek Társulata (Congregatio Sororum Pauperibus Succurrentium)
- C.S.S.M. — Szervita Nővérek, Szűz Mária Szolgálóleányainak Magyar Kongregációja (Congregatio Sororum Servarum Mariae)
- F.S.C. — Keresztény Iskolatestvérek Kongregációja (Institutum Fratrum Scholarum Christiananim)
- Irg. Nőv. — Irgalmas nővérek, Páli Szent Vince Szeretleányai
- K.K.N.T. — A Krisztus Királyról nevezett Népművelő Testvérek Társasága
- O.C.D. — karmeliták (Ordo Fratrum Discalceatorum Beatae Mariae Virginis de Monté Carmelo)
- O.F.M. — ferencesek (Ordo Fratrum Minorum)
- O. Praem. — premonstreiek (Ordo Canonicorum Regularium Praemonstratensium)
- O.S.M. — szerviták (Ordo Servorum Mariae)
- S.D.R. — Az Isteni Megváltó Leányainak Kongregációja (Congregatio Sororum a Divino Redemptore)
- S.D.S. — Az Isteni Üdvözítő Nővérei, Salvátor Nővérek (Congregatio Sororum Divini Salvatoris)
- S.F.S.B. — Szent Benedek Leányainak Társasága (Societas Filiarum Sancti Benedicti)

(A térképet tervezte és rajzolta Barna Gábor.)

KÁROLY KÓSA

MONASTIC ORDERS AND THEIR MONASTERIES ON THE TERRITORY OF THE COUNTY JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK IN THE YEARS 1920-1950

In the eastern part of Hungary, along both banks of the river Tisza, a county of overwhelmingly protestant population, the county Jász-Nagykun-Szolnok is to be found. On the present day territory of that county 5 catholic convents (3 for men and 2 for women) were working before 1920, according to our estimate with 52 nuns and monks altogether (25 monks — of them 8 lays — and 27 nuns). On the end of the period 1920-1950 altogether 161 nuns and monks (50 monks — of them about 22 lays — and 111 nuns) were living and carrying out their beneficial activities in the 22 convents (6 for monks and 16 for nuns) of 13 orders in 17 settlements of the county. These nuns and monks were carrying out predominantly pastoral or auxiliary, teaching and educational and social activities. The newly founded women's orders — Association of Saint Benedict's Daughters, Association of the People's Educational Sisters named after Christ King — were paying a special attention to the missionary and cultural work to be carried out among the population living in the villages and the detached farmsteads of the Great Hungarian Plain.

The era analyzed in this dissertation can be regarded even in national scale as the period of the flourishing of monastic life, of numerical increase of the orders, of the increase of the orders' activities and of the reinforcement of the monastic discipline. Similar tendencies were to be experienced in that county, too, although the number of the nuns and monks was even at the end of that period lower than the country's average despite the fact that the development of the nuns' orders was higher than that on national scale.

As a consequence of the political changes the activities of the monastic orders after 1948 increasingly prevented, and at the end of 1950 the orders were suppressed excepting an utmostly few of them. Accordingly, all the convents and monasteries of county Jász-Nagykun-Szolnok were to be left by their inhabitants.